

ЉИЉАНА КРСТИЋ

Рођена у Крагујевцу, случајно, како су се некад рађала чиновничка деца, имала је, у ствари, два духовна завичаја: Ваљево (Пауне) и Београд. Првоне дугује здраво детињство у крилу природе и бројне породице, а другом – од девојаштва до гроба – социјалну свест и најшири полигон за њену дубоку вокацију којом је испунила цео живот – уметност глуме.

Апсолвирала је права, оцу за љубав, а за своју душу завршила је Позоришни одсек Музичке академије.

Преко пола века била је глумица која је на све четири београдске сцене оставила трајан траг: у Народном позоришту од 1945. до 1952, после тога целу деценију у златном добу Београдског драмског, а од 1962. до пензионисања у Југословенском драмском позоришту. У Атељеу 212 је, као гост, од самог почетка била незамењив тумач модерног репертоара.

Отишла је, доследна себи, онако како је живела: тихо, само уз пратњу породице, јединог уточишта коме је припадала. Позориште у правој смрти нема шта да тражи.

Трен је да подсећањем на њене улоге проверимо губитак који нас је задесио, те да је тако испратимо.

Сетимо се Улите у *Шуми* Островског, којом је најавила простудиран сценски рукопис опоре стилизације; био је то први изазов психолошком ре-

лизму, какав је тада владао нашим сценама.

Аманда у *Стакленој менаџерији* Тенесија Вилијамса била је само прва у богатој серији њених мајки. Са поетским реализмом Вилијамса ишла је Љиљана рођачки под руку, мада га је стално сводила на заводљиву дисхармонију. Играла је Аманду после 40 година у истом позоришту, сада као гост, што је права реткост. Четири Вилијамсове драме игала је у режији Миње Дедића.

Љиљана Крстић (1919–2001)

С њим је остварила и свој неоспорно највећи успех – Брехтову Мајку Хроброст за коју, *nota bene*, није добила награду!

Био је то међаш, вододелница у нашој модерној женској глуми. Од тада се прецизно знало какав је удео животног става глумца у његовој уметности. Пала је цена сентименталности и народним манипулацијама осећајношћу. По чистоти глумачког израза сведена на људску суштину – она је установила стандард испод којег се више у театру није могло ни смело ићи.

Марта у Олбијевој драми *Ко се боји Вирџиније Вулф*. Мира Траиловић је после Јонескових *Сћолица* непогрешиво наслутила какво богатство унутарњих светова крије и на какву је глумачку авантуру спремна Љиљана Крстић. Била је то представа која је у центар ставила рањивог човека, катарзична представа за генерације које о својим невољама нису ни умеле ни смеле да говоре. Театар се ослобађао стега догматизма, усудио се да људским односима погледа у тужне очи.

Кад је та представа гостовала у њујоршком Линколн центру, критика је поводом њене Марте рекла да је Олби добио више но што је пожелети могао. После двадесет година поновни сусрет са неодољивим Љубишом Јовановићем, *Јунона и њаун* О'Кејсија и Љупчетова мајка у Михајловићевим *Кад су*

цветале тикве, обе у режији Боре Драшковића.

Сетимо се Беатрисе у Пол Зинделовим *Сабласним невенима*. Црна поезије која блиста, ужасава али и привлачи. Мата Милошевић, непогрешив у својим оценама, после те режије: „Љиљана? Изврсна глумица, изванредан човек!”

Васа Железна у режији Дејана Мијача. Васа – снажна жена, опора, немилосрдна... Али, Љиљана цени њен градителски дар, радни живот и, бранећи је, открива све њене запретане људске димензије.

Нехама – Бабелев *Сумрак*, режија Јежи Јароцки. Ево изванредног примера како Љиљана ухвати суштину и како јој се приближава: „Нехама је цео живот провела у мраку и ишчезнуће у њему. Небо са звездама које се распрскавају – сећам се оне божанствене инсценације – она никада угледати неће. Јер мрак је испунио њено целокупно биће. Њој је старозаветни бог доделио судбину да јој Менделј буде воденички камен о врату, као што ће и она бити њему. Њено механичко њихање као непрекинути ритам, као непрестано клањање неком и нечему, сугерисао ми је редитељ. Не речима, он уопште није објашњавао, него ми је показао а мислим да сам о томе негде читала као о неком јеврејском ритуалу. Нисам га питала, нисам ни трагала за смислом, прихватила сам и усвојила. Туга, мрак, очај, испуњавали су ме током целе представе. И своју сићушност, безначајност и немоћ, осећала сам до бола. То је Нехама!”

Глумачки примеренију анатомију неумитности – тешко да бисте нашли.

Љиљана Крстић није глумица чије се интонације или техничке бравуре памте. Она је глумица целокупног става. Код ње је лик целина одређена гесту-сом у брехтијанском смислу и модерним сензибилитетом који без предра-суда посеже и налази у човеку и зло и добро напоре, условљено, у сукобу... А њен врхунски домет је нешто што бих назвала – *артикулисана једно-сјавносћ!*

То објашњава њене успехе и на гостовањима. Свуда препознају њен особени начин сценског размишљања а ретко ко у нас има тако богато и дуготрајно искуство гостовања у иностранству. На Битефу је двапут учествовала: Са *Васом Железном* и Коктоовом *Пакленом машином* у режији Бранка Плеше. И ту се, међу изабранима, лако распознавао њен особени таленат, чист, непомогнут ичим пролазним – ни лепотом ни модом. Вероватно је стога толико трајала.

Лакоћа којом је брисала границе између медија, остварила јој је сигуран пут на филм, телевизију, радио. Посебно поглавље у њеној глумачкој каријери била је радио-драма. То је за њу био сањани предео слободе: не зависећи од физичког хабитуса, од година, ту је могла да игра све: и наивке и кокете и комедију. Микрофон је волео њен глас, њен изворни говор какав се данас ретко чује. Ту је била мајстор над мајсторима.

Предавала је дикцију и глуму на Позоришној академији, била је врстан педагог кога студенти памте.

На улици и у кући није била глумица. А у позоришту није кокетирала с публиком, није је заводила и очаравала, него ју је уважавала и стрепела од ње као од партнера с којим није пробала. Велики тремарош, несклона импровизацијама на сцени и несигурним партнерима, али беспопштено критична према самој себи.

Глума јој није донела богатство, свакодневни живот, као неплаћени стаж, одрађивала је на начин жена овог поднебља. Била је и жена и мајка, па и бака са два унучета у свом обданишту, куварица, собарица, баштован и набављач, речју фактотум једног удобног породичног гнезда, док је снаге нису издале.

У свом делу посвећеном театру, радију, филму и телевизији, непрегледним томовима поезије коју је са тананим умећем казивала посвуда – Љиљана је пронашла особине које је још као девојчица ценила код своје храбре баке: толеранцију, достојанство и мир у сусрету с оним што је чека, па и кад је то мука и невоља.

Љиљана Крстић је отишла пошто је на најбољи начин посвршавала све послове и осветлила својим даром удео који јој је био дат. Човек управан и поуздан у добром и у злом времену, скроман у заслуженим признањима а храбра у незаслуженим мукама. Била је оличење отмености духа

и таква је чинила част професији. Срећни су били они који су знали њену уметност. С разлогом данас могу бити тужни и они који су о Љиљани Крстић само слушали.

Као да је чујем како вели: „Нема разлога тузи, и смрт је део живота, а ништа што сам урадила нисам понела собом!”

Да ли смо свесни какво нам је богато наслеђе оставила? 66 драмских улога, 318 радио-драма, 38 тв-драма, 7 серија и 19 филмова.

Ваљало би направити један видео-компендијум који би у целој лепези представио уметност Љиљане Крстић и сачувао је тако за „будућа нека поколења”.

Нека то, уместо венца на њеном гробу, буде белег нашег трајног сећања. Тако бисмо могли да јој се одужимо за све

што нам је пружила, чиме нас је као гледаоце, партнере или сараднике обогатила.

Сећање нам је кратко а заборав приручан.

Не умиру они које памтимо и чије нам дело може бити поука.

Реч на комеморацији у Атељеу 212, 17. априла 2001.

Огњенка МИЛИЋЕВИЋ

Љиљана Крстић и Стеријино Позорје

1962 – Старица која везује чворове, ОТ-КРИЋЕ Добрице Ћосића, ЈДП Београд

1968 – Амалија, КЛАРА ДОМБРОВСКА
Јосипа Кулунџића, ЈДП Београд

1968 – Роксанда, СМРТ УРОША ПЕТОГ
Стефана Стефановића, ЈДП Београд, ван конкуренције

1981 – Пава Кромберг, СЛИКЕ ЖАЛО-
СНИХ ДОЖИВЉАЈА Деане Лесковар,
Атеље 212, Београд

1992 – Маман, КНЕЗ ПАВЛЕ Слободана
Селенића, ЈДП Београд

1997 – Мајка, БАНОВИЋ СТРАХИЊА
Борислава Михајловића Михиза, Град театар Будва

Приредила А. К.